

ВІДКРИТЕ ЗВЕРНЕННЯ НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ ТА ДІАСПОРИ

**Минає рік від початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.
Війна набуває довготривалого і надзорстокого терористичного характеру.
Час переглянути роль російської науки у війні
та посилити супротив кремлівському режиму на науковому фронті**

Повномасштабна війна, яку розв'язала Російська Федерація проти України, триває уже майже рік. За підтримки небайдужих з усього світу, які передали та продовжують передавати військову техніку і зброю, надали гуманітарну допомогу, а також ввели економічні і фінансові санкції проти агресора, українцям вдалося вистояти та визволити більшу частину захоплених територій. Величезна подяка всім країнам, політикам і звичайним громадянам, які стали на бік України, активно діють та допомагають!

Війна в Україні є не лише найбільшою війною на території Європи після закінчення Другої світової війни, а й має чітко виражені риси геноциду українського народу. Генеральна прокуратура України розслідує десятки тисяч воєнних злочинів проти людяності (див. посилання на першоджерела в ¹). Такі міста, як Буча, Ірпінь та Ізюм, стали символами тортур і масових розстрілів цивільного населення². Від початку російського вторгнення офіційно зафіксовано близько 7 тисяч вбитих мирних громадян, включно дітей, яких, за даними ООН³, на кінець грудня 2022 було вбито росіянами понад 400.

На міжнародній арені дедалі голосніше і впевненіше лунає вимога створення міжнародного трибуналу для засудження воєнних злочинців⁴, як це було зроблено після закінчення Другої світової війни в Нюрнберзі. У листопаді 2022 року Європейська комісія заявила, що Європейський Союз працюватиме над створенням спеціалізованого суду для розслідування та переслідування РФ за злочини⁵. Проте російські правлячі кола залишаються рішуче налаштованими знищити Україну як незалежну державу. Особливо болючим і неприйнятним для українців є той факт, що соціологічні опитування, які періодично проводять серед росіян, свідчать, що абсолютна їх більшість, а саме 74%⁶, підтримують війну в Україні⁵.

Що стосується науки та освіти, то РФ весь цей часкладає максимум зусиль для знищення української науки, бомбардуючи музеї, школи, університети, інститути та

наукову інфраструктуру^{6,7}. Багато українських науковців загинуло внаслідок воєнних дій, інші – змушені були емігрувати⁸. Різко скоротилася можливість нашої держави підтримувати наукові дослідження⁹.

Багато країн започаткували численні програми щодо підтримки українських науковців у самій Україні та тих, хто опинився за кордоном, втіваючи від російських бомб та ракет. Щиро дякуємо за цю допомогу! Але ця допомога не вирішує саму проблему, а лише пом'якшує наслідки російського вторгнення. Глибинна причина полягає в кремлівському терористичному режимі, який милітаризує всі сфери життя, в тому числі й науку.

Наука не поза політикою, наукові санкції потрібні

Усім відомі твердження: «наука поза політикою», «наука не має кордонів». У нинішніх обставинах із цим неможливо погодитися. Ми, як науковці, хочемо підкреслити неочевидну, проте вагому роль російської науки в цій страшній війні.

По-перше, наука стала особливо важливою з огляду на той факт, що війна набирає затяжного характеру¹⁰ і РФ продовжує інтенсивно посилювати свій оборонно-промисловий комплекс, використовуючи найновіші наукові досягнення. Наука є опорним стовпом технологій, без яких неможливо виготовляти зброю. В університетах і науково-дослідних лабораторіях готують висококваліфіковану робочу силу для відповідних підприємств.

У часи війни наука також стає зброєю.

По-друге, не забуваймо, що сучасна війна – це не просто війна на полі бою. Це війна за думки і почуття людей. Медійна складова науки відіграє дуже важливу роль. Кожна нова стаття, в якій засвідчена афіліація Російської Федерації, кожна наукова презентація, зроблена «під прапором» РФ, демонструє, що країна-агресор, країна-терорист і надалі є повноправним членом наукової міжнародної спільноти. Це

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/War_crimes_in_the_2022_Russian_invasion_of_Ukraine

² <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/12/un-report-details-summary-executions-civilians-russian-troops-northern>

³ <https://www.ohchr.org/en/news/2022/12/ukraine-civilian-casualty-update-26-december-2022>

⁴ <https://www.washingtonpost.com/world/2022/11/30/eu-russia-ukraine-tribunal-war-crimes/>

⁵ <https://www.understandingwar.org/backgrounders/russian-offensive-campaign-assessment-december-3>

⁶ <https://www.science.org/content/article/hero-city-crippled-russian-attacks-ukraine-s-science-hotbed-refuses-give>

⁷ <https://www.science.org/content/article/out-ashes-near-chornobyl-war-scarred-town-plans-nuclear-research-revival>

⁸ <https://www.science.org/content/article/ukraine-s-mounting-death-toll-includes-growing-number-researchers>

⁹ <https://svit.kpi.ua/2022/11/15/українська-наука-виклики-війни-потре/>

¹⁰ <https://www.france24.com/en/live-news/20221216-putin-planning-for-a-long-war-in-ukraine-nato-chief>

¹¹ <https://rsr-online.ru/news/2022/3/4/obrashenie-rossijskogo-soyuza-rektorov/>

створює видимість нормальності та неявного прийняття смерті та руйнувань, що завдаються Україні та її громадянам. Але насправді РФ послідовно намагається знищити міжнародне право і повернути в сучасний світ «право сильного». Для російських лідерів наука є потужним інструментом для досягнення цієї мети. Відразу після вторгнення РФ в Україну, Російський союз ректорів підписав спільну заяву про повну підтримку Путіна і всіх його дій¹¹.

Тому **наукові санкції є такими ж доречними і необхідними, як і економічні**, накладені коаліцією країн, відданих справі миру. Наукові санкції повинні бути запроваджені демократичними силами вільного світу для стримування зростаючої агресії.

Ми твердо переконані, що так само, як олімпійським спортсменам заборонено виступати під російським прапором, науковцям дослідницьких центрів Російської Федерації недопустимо брати участь у форумах, які підтримують світовий обмін ідеями та інформацією. Подяки за державні гранти РФ також мають бути заборонені, скільки підтримують режим, який веде і фінансує війну, вбиваючи, катуючи, гвалтуючи та депортуючи мирних людей. Такі заборони повністю відповідають постановам Європейського Союзу¹² та Конгресу Сполучених Штатів Америки¹³.

З перших днів російського вторгнення науковці в Україні та за її межами звертаються з закликами до міжнародної спільноти щодо накладення санкцій на російську науку^{14,15}. Вже чимало зроблено на законодавчому рівні Європейського Союзу та національних рівнях^{15,16, 17,18}. Неодноразово організатори конференцій забороняли участь доповідачів з РФ і Білорусі. Добрим прикладом є безкомпромісний підхід European Magnetism Association¹⁹ та найбільшої європейської конференції з магнетизму Joint European Magnetic Symposia²⁰. Перші кроки до бойкоту російської науки вже зроблені провідними науковими видавництвами²¹. Деякі журнали взагалі відмовились від розгляду рукописів, написаних вченими, що працюють в наукових закладах РФ. Ми переконані, що ці практики повинні ширитись, а санкції щодо російської науки посилюватись.

Ми закликаємо редакційні колеги журналів, організаторів міжнародних конференцій і лідерів наукових організацій:

- не приймати до розгляду наукові публікації, афілійовані з РФ, у будь-які наукові журнали або збірники конференцій;
- припинити всі передплати наукових установ РФ на будь-яку наукову літературу;
- припинити доступ наукових установ РФ до міжнародної дослідницької інфраструктури, у т. ч. до наукового устаткування та наукових баз даних;

- заборонити продаж наукових приладів та витратних матеріалів до РФ;
- позбавити російські наукові організації та пов'язаних із ними осіб доступу до будь-якого міжнародного фінансування наукових досліджень.

Внесок кожного важливий!

Політичні процеси в суспільстві, як правило, дуже інертні. На рішучі кроки урядів країн часто доводиться дуже довго чекати. Але не менш ефективною є ініціатива знизу. Уже зараз у руках свідомих і відповідальних науковців (у Ваших руках!) є можливість долучитися до боротьби проти ворога і вплинути на якнайшвидше завершення кривавої війни та покарання агресора.

Є багато варіантів дій:

- якщо Вам на рецензію приходить стаття з Російської Федерації, Ви завжди можете відмовитися від рецензування. Посилайтеся на цей відкритий лист та аргументуйте своє рішення небажанням сприяти нормалізації «образу» країни-агресора;
- уникайте спільних публікацій разом із ученими російських наукових установ та будь-яких візитів до них. Не підтримуйте російський режим своїм авторитетом;
- якщо на міжнародній конференції Ви стали свідком наукової доповіді, афілійованої з РФ, Ви можете демонстративно покинути аудиторію, як це неодноразово робили політики та спортсмени різних країн під час виступів представників РФ.

Ми пишемо цього листа в час війни, коли люди змушені ставати на чийсь бік і бути або холодними, або гарячими. Коли залишатися осторонь означає стати на бік агресора. Війна колись закінчиться. І в мирний час наукова співпраця з РФ може бути відновлена. Але це стане можливим тільки після повного виведення російських окупаційних військ з усієї міжнародно визнаної території України, припинення бойових дій і докорінної зміни політики РФ у напрямку мирного співіснування та дотримання фундаментальних прав та свобод людини. Лише тоді наука та наукова співпраця працюватимуть на вирішення глобальних проблем людства, а наукові здобутки слугуватимуть виключно мирним цілям, як до цього закликали Нобелівські лауреати відразу після початку війни. Але до того часу обставини вимагають від кожного вирішити, як реагувати на війну. Дії, які ми пропонуємо, спрямовані проти інституцій агресора. Ми широко закликаємо вас розглянути їх і зробити свій внесок у боротьбу проти війни і терору. ■

*Українські науковці та
представники наукової діаспори (підписи)*

Підписати звернення:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSc9I3Fh9QyXx_mT2tOR1H-oCPUa_PncbiCBIVhVphN5LaIryA/viewform

¹² https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-9-2022-0482_EN.html

¹³ <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-resolution/623/text>

¹⁴ <https://www.timeshighereducation.com/blog/russian-universities-must-suffer-tougher-sanctions>

¹⁵ <https://www.nature.com/articles/d41586-022-00601-w>

¹⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1544

¹⁷ <https://www.bmbf.de/bmbf/shareddocs/kurzmeldungen/de/2022/03/weitere-zusammenarbeit-mit-russland-belarus.html>

¹⁸ <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/8387053,polskie-uczelnie-zawieszaja-wspolprace-naukowa-z-rosja.html>

¹⁹ <https://magnetism.eu/news/185/38-news.htm>

²⁰ <https://jems2022.pl> <https://www.eps.org>

²¹ <https://mailchi.mp/4851e2a74119/joint-publisher-statement>

²² <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-molecular-structure/about/announcements>

¹⁸ <https://www.mpg.de/peace-declaration-nobel-prize-laureates>